

Gorzów Wlkp., 22 stycznia 2025 r.

PS-VIII.431.26.2024.MMac

Pani
Anna Kulczyńska
Dyrektor
Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
w Żaganiu

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2024 r., poz. 177 ze zm.), rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 sierpnia 2015 r. w sprawie przeprowadzania kontroli przez wojewodę oraz wzoru legitymacji uprawniającej do przeprowadzania kontroli (Dz. U. z 2015 r., poz. 1477) - zespół kontrolny w składzie:

- Monika Mach - Inspektor Wojewódzki w Wydziale Polityki Społecznej Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp., posiadająca upoważnienie Wojewody Lubuskiego Nr 311-1/2024 z 21 października 2024 r. – przewodnicząca Zespołu kontrolnego,
- Wirginia Puł-Sobania – Inspektor Wojewódzki w Wydziale Polityki Społecznej Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp., posiadająca upoważnienie Wojewody Lubuskiego Nr 311-2/2024 z 21 października 2024 r. – członek Zespołu kontrolnego;

przeprowadził w okresie **od 28 października 2024 r. do 22 stycznia 2025 r.** kontrolę problemową w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu (w tym jeden dzień w siedzibie kontrolowanego, tj. 28 października 2024 r.).

Kontrola została zrealizowana zgodnie z zatwierdzonym przez Wojewodę Lubuskiego Rocznym Planem Kontroli na 2024 rok. Przed przystąpieniem do kontroli, Zespół kontrolny złożył pisemne oświadczenia o braku okoliczności uzasadniających wyłączenie od udziału w niniejszej kontroli. Dokonano wpisu do książki kontroli.

Zakresem kontroli objęto sposób realizacji wybranych zadań powiatu z zakresu pieczy zastępczej.

Kontrola obejmowała okres od 1 lipca 2023 r. do 27 października 2024 r.

Kontrolę przeprowadzono w obecności Pani Anny Kulczyńskiej - Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu oraz *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902), Kierownika Działu Pieczy Zastępczej, które udzielały wyjaśnień podczas kontroli.

W toku kontroli ocenie poddano następujące zagadnienia:

1. Kwalifikacje koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.
2. Organizację rodzinnej pieczy zastępczej.

3. Formy pomocy dla osób usamodzielnianych.

Ustaień kontroli dokonano na podstawie analizy dokumentacji:

- Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2022-2024;
- sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie za 2023 r.,
- sprawozdania w CAS „niezrealizowane postanowienia sądowe” za III - IV kwartał 2023 r. oraz za I, II i III kwartał 2024 r.,
- sprawozdania rzeczowo – finansowego w CAS z wykonywania zadań powiatu za okres od 01.07.2023 do 31.12.2023 r. oraz od 01.01.2024 do 30.06.2024 r.,
- wykazu i dokumentacji osobowej zatrudnionych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej - w zakresie posiadanych kwalifikacji,
- wykazów sporządzonych za okres kontroli: rodzin zastępczych, szkoleń dla rodzin zastępczych, specjalistycznego poradnictwa, usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej, którym udzielano pomocy w procesie usamodzielnienia,
- dodatkowych wyjaśnień pisemnych Kierownika Działu Pieczy Zastępczej, składanych w toku kontroli 5 listopada 2024 r., 8 listopada 2024 r., 19 listopada 2024 r., 11 grudnia 2024 r. - na mocy udzielonego przez Dyrektora jednostki upoważnienia z 28 października 2024 r.

W ramach prowadzonych czynności kontrolnych, dokonano szczegółowej analizy:

a) dokumentacji 4 rodzin zastępczych, funkcjonujących w okresie objętym kontrolą:

- rodzinny dom dziecka (rodzina A);
- rodzina zawodowa (rodzina B);
- rodzina niezawodowa (rodzina C);
- rodzina niezawodowa (rodzina D).

Zespół kontrolny poprosił dodatkowo o dokumentację rodziny niezawodowej *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).

która przed planowanym terminem złożyła wniosek o rozwiązanie, pozostawiając nastoletniego wychowanka bez zabezpieczenia (rodzina E) – w celu zbadania przyczyn zaistniałej sytuacji oraz zakresu udzielanego wsparcia.

b) dokumentacji 4 pełnoletnich wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej, którzy pozostawali w procesie usamodzielnienia:

- wychowanek U1 – nadal przebywający w pieczy zastępczej,
- wychowanek U2 – nadal przebywający w pieczy zastępczej,
- wychowanek U3 - po opuszczeniu pieczy zastępczej,
- wychowanek U4 - po opuszczeniu pieczy zastępczej.

Kontrolujący zwrócili uwagę na fakt, że jednostka ma od 12 sierpnia 2024 r. opracowane standardy ochrony małoletnich. Informacja o wprowadzeniu standardów została opublikowana na stronie internetowej¹.

Akta kontroli, str.: 1-1158

¹ Wszelkie informacje ze strony internetowej PCPR <https://pcpr.zagan.pl/> oraz BIP <https://bip.wrota.lubuskie.pl/pcprzagan/> pozyskano 30 grudnia 2024 r. oraz 3 stycznia 2025 r.

Ocena skontrolowanej działalności

1. Zgodność zatrudnienia pracowników jednostki z wymogami kwalifikacyjnymi

a) kwalifikacje pracowników zespołu rodzinnej pieczy zastępczej²

Na dzień kontroli w jednostce w Dziale Pieczy Zastępczej - na czas nieokreślony w pełnym wymiarze godzin zatrudnieni byli:

- kierownik Działu Pieczy Zastępczej,
- 5 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej,
- 2 specjalistów pracy z rodziną.

Do końca kwietnia 2024 r. pracowało 5 koordynatorów oraz 3 specjalistów pracy z rodziną - po odejściu z pracy jednego z koordynatorów, w jego miejsce zatrudniono jednego ze specjalistów. Nie ma sprecyzowanej różnicy pomiędzy zadaniami koordynatora, a specjalisty – osoby te mają taki sam zakres obowiązków.

Wobec powyższego, Zespół kontrolny zwrócił się z prośbą do kierującej jednostką o wyjaśnienie przyczyn zatrudniania specjalistów pracy z rodziną, zamiast koordynatorów. Z odpowiedzi wynika, że w ostatnich 11 latach na terenie powiatu żagańskiego funkcjonowało od 120 do 150 rodzin zastępczych/rodzinnych domów dziecka. Władze powiatu nie wyrażały zgody na zatrudnienie większej liczby koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w ten sposób, aby każdy z nich miał pod opieką maksymalnie 15 rodzin, jak nakazuje przepis. W związku z tym, PCPR zatrudniło osoby na innych stanowiskach, które de facto wykonują pracę koordynatorów, jednak bez ich ograniczeń.

Tego typu rozwiązanie stało się możliwe, dzięki zastosowaniu art. 77 ust. 1 a) ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, z którego wynika, że zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej dla rodzin zastępczych nieobjętych jego opieką wykonuje, organizator rodzinnej pieczy zastępczej. Przepis nie precyzuje, w jaki sposób organizator ma się wywiązać z nałożonego na niego obowiązku.

Kontrolujący zwracają jednak uwagę, że w regulaminie organizacyjnym jednostki powinny być wyszczególnione wszystkie typy stanowisk, na jakich są zatrudniane osoby w jednostce, wraz z przypisaniem zadań do realizacji (schemat organizacyjny). PCPR w Żaganiu nie uwzględnił takiego zestawienia w swoim regulaminie.

Wobec braku stosownych regulacji prawnych, kontrolujący przyjęli, że specjaliści pracy z rodziną powinni posiadać takie same kwalifikacje, jak koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej i pod tym kątem dokonali weryfikacji.

Dyrektor jednostki także w tym zakresie udzieliła wyjaśnień, podając, że w procesie rekrutacji od kandydatów na specjalistów pracy z rodziną wymagano wykształcenia wyższego na kierunku pedagogika, psychologia lub nauki o rodzinie oraz 3-letniego stażu pracy. Ponieważ były to wymagania wyższe, niż wobec koordynatorów, kontrolujący nie mieli powodu, aby je zakwestionować.

Wszyscy pracownicy – zarówno koordynatorzy, jak i specjaliści - zatrudnieni byli na umowę o pracę w pełnym wymiarze godzin. Posiadali odpowiednie kwalifikacje do pełnienia swoich funkcji – wszyscy ukończyli studia na kierunku - pedagogika. Każda z w/w osób posiadała również w aktach osobowych dokument potwierdzający weryfikację z Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Akta kontroli: str. 247-405

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.

² art. 78 ust 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej,

Zespół kontrolny rekomenduje, aby:

- w regulaminie organizacyjnym jednostki uwzględnić wykaz wszystkich stanowisk, wraz z przypisanym do nich zakresem obowiązków.

b) udział pracowników w szkoleniach podnoszących kwalifikacje³

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej są zobowiązani do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji. W Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu, zarówno koordynatorzy, jak i specjaliści pracy z rodziną brali udział w szkoleniach w okresie objętym kontrolą. Poza pracownikiem, który odszedł ze stanowiska *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902), pozostałe osoby tych szkoleń odbyły kilka:

- 3 koordynatorów i 2 specjalistów pracy z rodziną – 4 szkolenia;
- 1 koordynator – 5 szkoleń;
- 1 koordynator – 6 szkoleń.

Jedno ze szkoleń, w którym uczestniczyli wszyscy pracownicy, dotyczyło bezpieczeństwa i higieny pracy, pozostałe natomiast były ściśle merytoryczne. Obejmowały: trening umiejętności społecznych, kompetencje w obszarze opieki nad dzieckiem z FAS, problematykę związaną z syndromem dziecka krzywdzonego, zaburzenia lękowe u dzieci i młodzieży, diagnostykę nieprawidłowości rozwojowych dzieci.

Zespół kontrolny uznał, że pracownicy prawidłowo wywiązywali się ze swojego obowiązku.

Akta kontroli: str. 247-333

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.

2. Organizacja rodzinnej pieczy zastępczej.**a) promocja rodzicielstwa zastępczego**

W celu zapoznania się ze sposobem organizacji pieczy zastępczej w powiecie żagańskim, kontrolujący przeanalizowali „Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2022-2024”. Jako cele szczegółowe wskazano w nim:

1. Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej.
2. Wsparcie funkcjonowania istniejących rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka.
3. Wspieranie procesu usamodzielniania się osób opuszczających pieczę zastępczą.
4. Zapewnienie wysokiego poziomu usług w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Zaplanowano utworzenie w każdym roku obowiązywania Programu po jednej rodzinie zastępczej zawodowej lub rodzinnym domu dziecka.

Jak wykazano w sprawozdaniu z działalności Centrum, w 2023 roku w powiecie żagańskim utworzono 14 nowych rodzin zastępczych, ale równocześnie 7 zostało przez sąd rozwiązanych, a kolejnych 7 wygasło z mocy prawa. Jak wynika z wyjaśnień jednostki, przesłanych 5 listopada 2024 r., w tym właśnie roku pozyskano kandydatkę do prowadzenia rodzinnego domu dziecka. Została ona wstępnie pozytywnie zaopiniowana i zakwalifikowana, a w październiku rozpoczęła szkolenie.

W ww. informacji PCPR podano, że osoby zainteresowane pełnieniem funkcji rodziny zastępczej, zapraszano na rozmowy, podczas których zapoznawano je z warunkami stawianymi kandydatom i obowiązującymi procedurami ustanawiania rodzin zastępczych. W siedzibie PCPR dostępne były broszury i ulotki informacyjne na temat

³ art. 77 ust. 5 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej.

poszukiwania kandydatów na rodziny zastępcze oraz wsparcia oferowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Ulotki przekazano również do innych instytucji na terenie powiatu – urzędów miast i gmin, ośrodków pomocy społecznej i placówek oświatowych. Przygotowano gadżety promocyjne z logiem jednostki i napisem „Zostań rodziną zastępczą” oraz danymi do kontaktu. Były one rozdawane w czasie imprez organizowanych na terenie powiatu żagańskiego (pikniki zdrowia, dożynki, itp.) Rodzinom niezawodowym z pozytywną opinią koordynatora, proponowano przekwalifikowanie na rodzinę zawodową lub rodzinny dom dziecka.

Na stronie internetowej PCPR znajduje się ogłoszenie z 5 marca 2024 r. o poszukiwaniu kandydatów na rodziny zastępcze. Kontrolujący sugerują, aby co pewien czas odnawiać informację o prowadzonym naborze.

Ważnym aspektem jest również ścisła współpraca ze wszystkimi ośrodkami pomocy społecznej z terenu powiatu żagańskiego. Jednostki te powinny posiadać szczegółowe informacje o członkach rodziny lub osobach ze środowiska dzieci, które mogłyby przejąć opiekę nad małoletnimi w sytuacji, gdy konieczne będzie ich zabezpieczenie w pieczy zastępczej.

Zespół kontrolny nie ma uwag do realizacji omawianego zadania przez jednostkę.

Akta kontroli: str. 97-212; 438-457

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.

Zespół kontrolny rekomenduje, aby:

- we współpracy z ośrodkami pomocy społecznej w powiecie, pozyskiwać informacje o potencjalnych opiekunach dla dzieci kierowanych do pieczy zastępczej wśród członków rodziny lub osób zaprzyjaźnionych.
- na stronie internetowej systematycznie ponawiać ogłoszenie o naborze dla kandydatów na rodziny zastępcze.

b) obejmowanie rodzin zastępczych opieką koordynatora

Zgodnie z zapisem w ustawie koordynator rodzinnej pieczy zastępczej może mieć pod swoją opieką do 15 rodzin zastępczych. Na dzień kontroli, tj. 28 października 2024 r. wszystkie 113 rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka funkcjonujących na terenie powiatu było objętych opieką organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).

Z wykazów przekazanych przez jednostkę kontrolowaną wynika, że w trakcie całego okresu objętego kontrolą, koordynatorzy obejmowali opieką:

- K1 - 15 rodzin z dziećmi oraz 4 - z dorosłymi wychowankami;
- K2 - 17 rodzin z dziećmi oraz 8 - z dorosłymi wychowankami;
- K3 - 17 rodzin z dziećmi oraz 3 - z dorosłymi wychowankami;
- K4 - 13 rodzin z dziećmi oraz 2 - z dorosłymi wychowankami;
- K5 (zatrudniony do kwietnia 2024 r.) - 16 rodzin z dziećmi;
- K6 (wcześniej zatrudniony jako specjalista pracy z rodziną) - 12 rodzin z dziećmi oraz 7 - z dorosłymi wychowankami.

Specjaliści pracy z rodziną udzielali wsparcia:

- S1 - 17 rodzinom z dziećmi oraz 9 - z dorosłymi wychowankami;
- S2 - 11 rodzinom z dziećmi;
- S3 (później koordynator) - 15 rodzinom z dziećmi oraz 7 - z dorosłymi wychowankami;

Opierając się na przedłożonych przez PCPR wykazach rodzin, przypisanych do poszczególnych koordynatorów, kontrolujący losowo wybrali daty z okresu objętego kontrolą i zweryfikowali liczbę rodzin przypadających na pracowników w konkretnym dniu.

Oznaczenie koordynatora	10.07.2023	30.11.2023	30.04.2024	30.09.2024
K1	17	17	16	16
K2	19	17	18	17
K3	17	16	16	14
K4	14	14	14	14
K5	15	15	15	X
K6	x	x	x	17

Jak wynika z powyższego zestawienia, liczba rodzin, przypadających na jednego koordynatora w kilku przypadkach – pracownicy K1, K2, K3 i K6 – przekraczała limit wskazany w ustawie. W przepisach nie dokonano żadnego rozróżnienia pomiędzy rodzinami zastępczymi z małymi dziećmi, a rodzinami mającymi pod opieką wyłącznie dorosłych wychowanków, dlatego te ostatnie również należy wliczać do wyznaczonego limitu.

W tabeli powyżej nie ujęto specjalistów pracy z rodziną, których – w myśl przyjętego przez jednostkę kontrolowaną założenia – nie obowiązywało powyższe ograniczenie.

W oparciu o przesłaną dokumentację, kontrolujący stwierdzili, że pracownicy odwiedzali rodziny zastępcze co 1-2 miesiące. Za każdym razem sporządzali dla wszystkich wychowanków „Aktualizację sytuacji umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej dziecka”, podpisywaną przez koordynatora i rodzinę zastępczą. Oprócz tego dokumentu, który zwykle był wypełniany dość szczegółowo, sporządzano również notatki służbowe, dotyczące konkretnych sytuacji i problemów w rodzinach.

Kontrolujący włączyli do analizy dokumentację *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902). W tej sprawie nie stwierdzono nieprawidłowości w działaniach jednostki.

Niemniej, poddając ocenie sposób, w jaki rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka były obejmowane opieką organizatora pieczy na terenie powiatu, stwierdzono występujące w dłuższych okresach naruszenie przepisu - przekroczenia limitu rodzin przypadających na jednego koordynatora.

Akta kontroli: str. 213-243; 760-1158

W kontrolowanym obszarze stwierdzono istotne uchybienie, polegające na przekroczeniu limitu rodzin zastępczych, przypadających na poszczególnych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

c) tworzenie grup wsparcia dla rodzin zastępczych

Jak podała jednostka w wyjaśnieniach z 8 listopada 2024 r., w okresie objętym kontrolą w PCPR odbyły się 3 spotkania dla rodzin zastępczych (5 i 15 września 2023 r. oraz 8 października 2024 r.). Były to prowadzone przez psychologów konsultacje i warsztaty, w trakcie których uczestnicy mogli wymienić się doświadczeniami i wzajemnie udzielić sobie porad. Zajęcia tego rodzaju są bardzo potrzebne i warto powtarzać je jak najczęściej. Trzeba bowiem pamiętać, że organizator rodzinnej pieczy zastępczej jest zobowiązany do zapewniania wsparcia i pomocy osobom sprawującym pieczę nad dziećmi odebranymi z rodzin biologicznych.

Należy podkreślić, że 3 spotkania w okresie od lipca 2023 r. do października 2024 r., zważywszy, że pomiędzy nimi upłynął ponad rok przerwy, to zdecydowanie za mało, jak

na potrzeby tak licznej grupy rodzin zastępczych, funkcjonujących na terenie powiatu. Zajęcia, o których była mowa powyżej, prowadzą do budowania pewnego rodzaju wspólnoty przez osoby w podobnej sytuacji życiowej. Stwarzają możliwość dyskusji i wspólnego rozwiązywania problemów, ułatwiają uzyskanie pomocy w konkretnych sprawach, stanowią punkt oparcia w trudnych momentach, itp. Zespół kontrolny wskazuje na potrzebę organizowania regularnych spotkań w ramach grupy wsparcia dla osób sprawujących pieczę zastępczą.

Akta kontroli: str. 459

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.

Zespół kontrolny rekomenduje, aby:

- systematycznie organizować spotkania grup wsparcia dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą.

d) rodziny pomocowe

W okresie objętym kontrolą *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902). Zespół kontrolny wyraża zaniepokojenie faktem, że od 1 lipca 2023 r. do końca września 2024 r. jedynie 2 rodziny skorzystały z możliwości czasowego niesprawowania opieki nad dziećmi. Urlopy wypoczynkowe wydają się przede wszystkim wskazane w rodzinach, gdzie występują na co dzień znaczne przekroczenia limitu umieszczonych dzieci. *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902). Może to w dłuższej perspektywie spowodować wypalenie zawodowe i problemy z zarządzaniem długotrwałym stresem. Opiekunowie mają prawo do systematycznego odpoczynku i organizator rodzinnej pieczy zastępczej powinien zapewnić im w tym okresie pomoc w zorganizowaniu opieki nad dziećmi.

Akta kontroli: str. 437, 458

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.

Zespół kontrolny rekomenduje, aby:

- zachęcać rodziny zastępcze oraz prowadzących rodzinne domy dziecka do korzystania z możliwości czasowego niesprawowania opieki nad wychowankami.

e) specjalistyczne poradnictwo

Na stronie internetowej jednostki z Żagania w zakładce „Specjalistyczne poradnictwo” znajduje się m.in. informacja na temat Rodzinnej Poradni Specjalistycznej, która funkcjonuje w strukturze PCPR. Można tam skorzystać z pomocy 3 psychologów lub terapeutów uzależnień. Na stronie podano dni i godziny pracy specjalistów oraz numer telefonu.

Na stronie BIP Starostwa Powiatowego podane są dodatkowo informacje na temat możliwości skorzystania z nieodpłatnej pomocy prawnej, poradnictwa obywatelskiego oraz mediacji. Świadczone są również usługi z zakresu terapii uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy domowej. Dostępna jest lista podmiotów udzielających wsparcia w wymienionych obszarach wraz z danymi teleadresowymi i terminarzem dyżurów. Podano również informacje o działalności Poradni Psychologiczno-

Pedagogicznej w Żaganiu i w Szprotawie. Opublikowane są także informacje o realizowanych w powiecie projektach – „Samodzielność to standard” oraz „Aktywni w działaniu”. Obydwa projekty realizowane są przez PCPR w Żaganiu z partnerstwem z Lutolską Spółdzielnią Socjalną WINDA. Skierowano je w szczególności do: wychowanków pieczy zastępczej i opuszczających pieczę zastępczą, rodzin zastępczych, a także rodziców biologicznych dzieci przebywających w pieczy zastępczej, osób z niepełnosprawnościami, itp.

Jak podano na stronie, zadania projektowe obejmują m.in.: warsztaty psychoedukacyjne psychologiczne i pedagogiczne, biofeedback, warsztaty terapii uzależnień, warsztaty rozwoju osobistego i kompetencji społecznych, warsztaty szkoleniowe w obszarze m.in. FAS, RAD, warsztaty integracyjno-rozwijające dla dzieci i młodzieży, kurs prawa jazdy, warsztaty żywieniowe, zajęcia reintegracji w CIS, jednodniowe warsztaty praktyczne, dwudniowe warsztaty kompetencji społecznych, szkolenia zawodowe.

Ponadto, pracownicy jednostki kontrolowanej kierowali rodziny zastępcze również do Ośrodka Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla Dzieci i Młodzieży NZOZ „Hipokrates” w Żaganiu, a także Punktu Wsparcia Rodziny w Szprotawie, gdzie istniała możliwość skorzystania z usług terapeutycznych i psychoterapeutycznych. Spośród rodzin zastępczych, a także wychowujących się w nich dzieci - łącznie 57 osób (z 31 rodzin, w tym rodzina A) skorzystało w okresie objętym kontrolą z porad oferowanych przez psychologów i terapeutę w Rodzinnej Poradni Specjalistycznej. Części z tych porad udzielono w ramach programów realizowanych w powiecie – „Samodzielność to standard” oraz „Aktywni w działaniu”.

Oprócz tego, PCPR zatrudnia również 2 psychologów, którzy na bieżąco wspierają rodziny zastępcze i ich wychowanków. Z tej formy pomocy w okresie objętym kontrolą skorzystały 94 osoby z 76 rodzin (łącznie 268 porad).

*Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).

Zespół kontrolny nie ma uwag do realizacji tego zadania przez jednostkę.

Akta kontroli: str. 460-502

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.

f) szkolenia podnoszące kwalifikacje

Zgodnie z zapisem w ustawie⁴ rodziny zastępcze zawodowe oraz rodzinne domy dziecka są obowiązane do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji.

W okresie objętym kontrolą 24 rodziny zastępcze z terenu powiatu żagańskiego skorzystały z dostępnych szkoleń. *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).

Tematyka tych kursów obejmowała m.in. rozbudowane warsztaty dla opiekunów wychowanków pieczy zastępczej, naukę trenowania umiejętności społecznych, rozwój kompetencji w obszarze opieki nad dzieckiem, wiedzę na temat syndromu dziecka krzywdzonego, informacje na temat zespołu FAS i RAD, a także budowania relacji opartych na zaufaniu, itp.

Kontrolujący nie mają zastrzeżeń do realizacji tego zadania.

Akta kontroli: str. 503-524

⁴ art. 51 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej.

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.

g) oceny rodzin zastępczych

Jak wynika z przedłożonych przez PCPR wykazów, rodziny zastępcze w powiecie żagańskim podlegały systematycznym ocenom, zgodnie z zapisami w ustawie⁵. Spośród 5 rodzin, których dokumentację analizował Zespół kontrolny, dla 3 - w okresie od 1 lipca 2023 r. do 27 października 2024 r. – wypadał termin na sporządzenie oceny (rodziny B, C i D). Oceny te opracowano terminowo, były one kompleksowe, sformułowane w sposób prawidłowy i wyczerpujący. Dokument pod nazwą „Ocena rodziny zastępczej/prowadzącego rodzinny dom dziecka pod względem predyspozycji do pełnienia powierzonych im funkcji oraz jakości wykonywanej pracy”, miał charakter opisowy i zawierał 6 punktów: omówienie warunków materialno-bytowych rodziny, sytuacji zdrowotnej, predyspozycji rodziny do pełnienia swojej funkcji, opinię na temat współpracy z PCPR oraz z rodziną biologiczną, a także końcowe wskazania i uwagi na przyszłość. Ocena była każdorazowo podpisana przez koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, psychologa i pedagoga, zatrudnionych w jednostce kontrolowanej, a także Kierownika Działu Pieczy Zastępczej oraz Dyrektora PCPR. Z treścią dokumentu zapoznawała się również sama rodzina, co potwierdzała podpisem. Załącznik do oceny stanowił szczegółowy formularz, podzielony na 11 różnych obszarów funkcjonowania rodziny, z których każdy był podsumowywany odrębnie. Kwestionariusz ten o nazwie „Karta oceny rodziny zastępczej/prowadzącego rodzinny dom dziecka pod względem predyspozycji do pełnienia powierzonych im funkcji oraz jakości wykonywanej pracy” miał charakter roboczy i był podpisywany przez koordynatora współpracującego z rodziną, Kierownika Działu Pieczy Zastępczej oraz Dyrektora PCPR. Należy podkreślić, że dołożono starań, aby rzetelnie opisać sytuację w rodzinach i wskazać ewentualne elementy do poprawy *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902). W żadnym z opisywanych przypadków w ocenie rodziny zastępczej nie uczestniczył asystent rodziny biologicznej, gdyż z przedłożonej dokumentacji nie wynikało, aby w którymś z przypadków rodzice byli zaangażowani we współpracę z ośrodkiem pomocy społecznej. Kontrolujący nie mają zastrzeżeń do realizacji tego zadania przez jednostkę.

Akta kontroli: str. 525-536 1028-1057

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.

h) niezrealizowane postanowienia sądowe

Jak wynika ze sprawozdań przekazywanych systematycznie w CAS, powiat żagański na przestrzeni 2023 r. miał po jednym niezrealizowanym postanowieniu na kwartał (czasem były to rodzeństwa – po 2-3 osoby) i okres oczekiwania dzieci na umieszczenie w pieczy był bardzo krótki – około miesiąca. W pierwszym kwartale 2024 r. wszystkie postanowienia sądu zrealizowano na bieżąco, w drugim kwartale 2024 r. – *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).

W miesiącach poprzedzających kontrolę *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).

⁵ art. 134 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Okres oczekiwania w rodzinie biologicznej wynosił na tamten moment maksymalnie 3 miesiące.

Na dzień kontroli Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu miało do zrealizowania 2 postanowienia sądowe, nakazujące umieszczenie dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej. *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).

Jednostka prowadziła poszukiwania miejsc w pieczy instytucjonalnej na terenie całego kraju. Trzykrotnie dochodziło nawet do przekazania dokumentacji małoletnich do PCPRów w innych powiatach ze względu na pojawiającą się możliwość ich przyjęcia, jednak odpowiedzi ostatecznie były odmowne. Wobec powyższych trudności, zwrócono się do właściwych miejscowo ośrodków pomocy społecznej, Sądu Rejonowego oraz jednostek Policji z prośbą o wzmożony monitoring sytuacji w rodzinach biologicznych.

W związku z faktem, że PCPR w Żaganiu przez cały okres objęty kontrolą dokładał wszelkich starań, aby możliwie szybko zabezpieczyć małoletnich, Zespół kontrolny odstępuje od wykazania uchybienia w zakresie realizacji zadania przez jednostkę.

Akta kontroli: str. 541-542

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.

Zespół kontrolny rekomenduje, aby:

- podejmować intensywne starania o zapewnienie wystarczającej liczby miejsc, zarówno w rodzinnej, jak i instytucjonalnej pieczy zastępczej.

i) limity dzieci w rodzinach zastępczych

Jak wykazano w informacji pisemnej, przekazanej przez jednostkę 11 grudnia 2024 r.

*Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902), występują przekroczenia limitu umieszczonych dzieci. Jak wynika z dokumentacji, sytuacja ta trwa od dłuższego czasu, a jej przyczyną jest brak wolnych miejsc w pieczy zastępczej na terenie powiatu.

Każdorazowo rodzina wyrażała na piśmie zgodę na przyjęcie kolejnego dziecka ponad stan, a organizator rodzinnej pieczy zastępczej formułował swoją opinię na temat zasadności umieszczenia wychowanka właśnie w tej formie pieczy. W tejże opinii poświadczano również za każdym razem fakt, że rodzina posiada odpowiednie warunki mieszkaniowe oraz dodatkowe wsparcie osoby zatrudnionej do pomocy. Jednostka wyjaśniła również, że zawsze w podobnych przypadkach, koordynatorzy z PCPR proponują zatrudnienie kolejnych osób, jednak rodziny, jak dotąd, nie zgłaszały potrzeby angażowania następnych pracowników.

Niepokojący jest fakt, że limity dzieci w rodzinach przekroczone są w sposób znaczny i długotrwały *Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902). Zważywszy na fakt, że część z nich to bardzo małe dzieci lub wymagające szczególnej opieki, istnieje potencjalne zagrożenie ich bezpieczeństwa.

Mając świadomość niezwykle trudnej obecnie sytuacji w całym kraju, związanej z zapewnianiem dzieciom pieczy zastępczej, Zespół kontrolny sugeruje zwiększenie liczby wizyt koordynatora w rodzinach, w których limity są trwale przekroczone. Jednak w szczególności konieczne jest podejmowanie intensywnych działań, zmierzających do rozwoju systemu pieczy zastępczej w powiecie.

Akta kontroli: str. 213-243,

W kontrolowanym obszarze stwierdzono istotne uchybienie, polegające na znaczącym i długotrwałym przekraczaniu limitu dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych i rodzinnym domu dziecka.

Zespół kontrolny rekomenduje, aby:

- prowadzić wzmożone działania w celu pozyskiwania rodzin zastępczych na terenie powiatu żagańskiego;
- zwiększyć liczbę wizyt koordynatora w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka, w których występują znaczące przekroczenia limitu umieszczonych dzieci.

3. Formy pomocy dla osób usamodzielnianych

Jako materiały pomocnicze dla osób uczestniczących w procesie usamodzielniania, jednostka w Żaganiu opracowała 2 broszury – jedną dla wychowanków usamodzielniających się, a drugą – dla opiekunów usamodzielniania. Pierwszy poradnik nosi nazwę „Starter. Informator dla wychowanków usamodzielniających się”. Zawiera on podane w przystępny sposób wyjaśnienia i instrukcje dla osób osiągniętych pełnoletność w pieczy zastępczej. W książeczce objaśniono - na czym polega procedura usamodzielniania się, jakie są jej etapy, na jakie formy wsparcia wychowanek może liczyć i jakie warunki musi spełnić, aby to wsparcie otrzymać. Do informatora dołączono również wzory dokumentów, takich jak: wskazanie przez osobę usamodzielnianą opiekuna procesu usamodzielniania oraz jego zgodę i oświadczenie, indywidualny program usamodzielniania, deklaracja i zobowiązania usamodzielniającego się wychowanka, aneks do IPU oraz ocenę realizacji IPU.

Druga broszura pod tytułem „Wsparcie na starcie. Poradnik dla opiekunów usamodzielniania”, zgodnie ze swoją nazwą zawiera porady dla osób, które podejmują się towarzyszenia młodym osobom w rozpoczynaniu dorosłego życia. Poza szeregiem instrukcji, dotyczących przebiegu procesu usamodzielniania oraz związanych z nim praw i obowiązków, podano tu nazwy i adresy instytucji, w których można uzyskać profesjonalną pomoc.

a) zapewnienie osobie usamodzielnianej opiekuna usamodzielnienia⁶

Zgodnie z zapisem w ustawie, co najmniej na rok przed osiągnięciem pełnoletności wychowanek powinien wskazać swojego opiekuna usamodzielniania, a następnie otrzymać jego pisemną zgodę na pełnienie ww. funkcji oraz uzyskać akceptację ww. osoby przez dyrektora PCPR. Spośród 4 wychowanków, których dokumentację kontrolujący wybrali do analizy, 3 terminowo wyznaczyło swojego opiekuna usamodzielniania. W przypadku wychowanka U2 wybór opiekuna nastąpił 5 dni po terminie wskazanym w ustawie. Wszyscy opiekunowie na piśmie wyrazili zgodę na pełnienie powyższej funkcji oraz zostali zaakceptowani przez Dyrektora PCPR.

*Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).

Kontrolujący w zakresie opisanym powyżej nie wnoszą żadnych uwag.

Akta kontroli: str.: 543-759

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.

⁶ art.145 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Zespół kontrolny rekomenduje, aby:

- przestrzegać terminów przy wyznaczaniu opiekunów usamodzielnienia.

b) przygotowanie wraz z wychowankiem indywidualnego programu usamodzielnienia⁷

Każdy z 4 pełnoletnich wychowanków, których akta analizowano w toku kontroli, miał prawidłowo i w terminie – to jest na miesiąc przed osiągnięciem 18 r.ż. - sporządzony indywidualny program usamodzielnienia. Dokument ten w każdym przypadku zawierał wymagane informacje, był także opracowany we współpracy z opiekunem usamodzielnienia i zatwierdzony przez Dyrektora PCPR.

W formularzu IPU znajdowały się następujące punkty, dotyczące osoby usamodzielnianej: dane osobowe oraz szczegółowe zapisy na temat bieżącej sytuacji życiowej (edukacyjnej, zawodowej, zdrowotnej, mieszkaniowej), informacja o możliwym wsparciu przez środowisko naturalne (rodzina, opiekun usamodzielnienia, instytucje), plany uzyskania wykształcenia, mieszkania i zatrudnienia, adnotacja o zapewnianej przez powiat pomocy finansowej, a także posumowanie zakresu współdziałania pełnoletniego wychowanka z opiekunem usamodzielnienia. Wszystkie dokumenty zawierały podpisy osoby usamodzielniającej się, opiekuna usamodzielnienia oraz koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Poniżej znajdowała się adnotacja o zatwierdzeniu programu przez dyrektora PCPR wraz z jego podpisem.

*Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).

Kontrolujący postulują, aby - dla porządku i precyzji - nanosić zmiany w programie usamodzielnienia w przypadku znaczących zmian sytuacji życiowej osoby usamodzielnianej.

Akta kontroli: str.: 543-759

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.**Zespół kontrolny rekomenduje, aby:**

- każdorazowo po znaczącej zmianie sytuacji życiowej wychowanka dokonywać zmian w indywidualnym programie usamodzielnienia.

c) zapewniania usamodzielniającym się wychowankom adekwatnego wsparcia i pomocy⁸

Wychowankowie pieczy zastępczej, osiągnący pełnoletność, są uprawnieni do uzyskania wsparcia w kilku formach. Mogą mianowicie liczyć na dofinansowanie kontynuacji nauki, a także - jeśli zamierzają opuścić pieczę zastępczą - pozyskać środki na usamodzielnienie i zagospodarowanie. Możliwe jest również otrzymanie pomocy w zapewnieniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zdobyciu zatrudnienia, a także uzyskanie porad prawnych i psychologicznych.

W przypadku 4 wychowanków, których dokumentację badano w toku kontroli, stwierdzono, że każdy z nich uzyskał z PCPR różne rodzaje wsparcia.

Z każdym z usamodzielniających się kontaktował się pracownik jednostki i sporządzał dokument o nazwie „Aktualizacja sytuacji pełnoletniego wychowanka pieczy zastępczej”, pod którym podpisywał się wraz z wychowankiem.

⁷ art.145 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej.

⁸ art. 140 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej

Pracownicy kontaktujący się z wychowankami (pracownik socjalny lub koordynator), zapewniali usamodzielniającym się rozmowy wspierające oraz pomoc w wielu kwestiach, np. przy załatwianiu spraw urzędowych, składaniu wniosków o świadczenia i należne wsparcie, angażowaniu w projekty aktywizujące i terapeutyczne.

*Wyłączenia dokonał zespół kontrolny na podstawie art. 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).

Zespół kontrolny nie ma zastrzeżeń do realizacji zadań w zakresie udzielania pomocy osobom usamodzielnianym.

Akta kontroli: str.: 543-759

W kontrolowanym obszarze nie stwierdzono nieprawidłowości.

WNIOSKI:

Nie stwierdzono uchybień w zakresie:

1. Kwalifikacji osób zatrudnionych w zespole rodzinnej pieczy zastępczej.
2. Udziału pracowników w szkoleniach podnoszących kwalifikacje.
3. Promocji rodzicielstwa zastępczego.
4. Tworzenia grup wsparcia dla rodzin zastępczych.
5. Funkcjonowania rodzin pomocowych.
6. Udzielania specjalistycznego poradnictwa.
7. Oferowania rodzinom szkoleń podnoszących kwalifikacje.
8. Sporządzania ocen rodzin zastępczych.
9. Realizacji postanowień sądowych.
10. Zapewniania osobie usamodzielnianej opiekuna usamodzielnienia.
11. Sporządzania indywidualnego programu usamodzielnienia.
12. Zapewniania usamodzielniającym się wychowankom adekwatnego wsparcia i pomocy.

Stwierdzono istotne uchybienie polegające na:

1. Przekroczeniu limitu rodzin. zastępczych, przypadających na poszczególnych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.
2. Znaczącym i długotrwałym przekraczaniu limitu dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych i rodzinnym domu dziecka.

Za powstałe uchybienia odpowiedzialność ponosi Dyrektor jednostki.

Przyczyną uchybienia w realizacji zadań może być:

- zatrudnienie niedostatecznej liczby koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w stosunku do potrzeb występujących na terenie powiatu,
- nieodpowiednia organizacja pracy w jednostce,
- niezapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w pieczy zastępczej.

Skutkiem powyższych działań kontrolowanej jednostki mogą być:

- wypalenie zawodowe pracowników nadmiernie obciążonych obowiązkami,
- brak dokładności przy wypełnianiu zadań przez koordynatorów,
- zagrożenie bezpieczeństwa dzieci w rodzinach, gdzie przekroczone są limity,

Zalecenia pokontrolne:

Mając na uwadze stwierdzone uchybienia, na podstawie art.197d cytowanej ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz § 13.2 rozporządzenia w sprawie przeprowadzania kontroli przez wojewodę oraz wzoru legitymacji uprawniającej do przeprowadzenia kontroli, **zalecam:**

1. Przestrzeganie limitu rodzin zastępczych, z którymi może jednocześnie pracować koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, zgodnie z art. 77 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.
2. Dążenie do zachowania limitu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka, zgodnie z art. 53 i 61 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Rekomendacje:

W celu usprawnienia w przyszłości działań jednostki kontrolowanej, **rekomenduję::**

1. W regulaminie organizacyjnym jednostki uwzględnić wykaz wszystkich stanowisk, wraz przypisanym do nich zakresem zadań.
2. We współpracy z ośrodkami pomocy społecznej w powiecie, pozyskiwać informacje o potencjalnych opiekunach dla dzieci kierowanych do pieczy zastępczej wśród członków rodziny lub osób zaprzyjaźnionych.
3. Systematycznie organizować spotkania grup wsparcia dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą.
4. Zachęcać rodziny zastępcze oraz prowadzących rodzinne domy dziecka do korzystania z możliwości czasowego niesprawowania opieki nad wychowankami.
5. Podejmować intensywne starania o zapewnienie wystarczającej liczby miejsc, zarówno w rodzinnej, jak i instytucjonalnej pieczy zastępczej.
6. Prowadzić wzmożone działania w celu pozyskiwania rodzin zastępczych na terenie powiatu żagańskiego i dążyć do dochowania limitów dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych.
7. Zwiększyć liczbę wizyt koordynatora w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka, w których występują znaczące przekroczenia limitu umieszczonych dzieci.
8. Przestrzegać terminów przy wyznaczaniu opiekunów usamodzielnienia.
9. Każdorazowo po znaczącej zmianie sytuacji życiowej wychowanka dokonywać zmian w indywidualnym programie usamodzielnienia.

Pouczenie

Zgodnie z art. 197d cytowanej ustawy (Dz.U. z 2025 r., poz. 49), jednostka kontrolowana może w terminie 7 dni od dnia otrzymania zaleceń pokontrolnych zgłosić do nich zastrzeżenia.

Jednostka kontrolowana jest **zobowiązana w terminie 30 dni od otrzymania zaleceń pokontrolnych do poinformowania wojewody o realizacji zaleceń pokontrolnych.**

Wystąpienie pokontrolne sporządzono w 2 jednobrzmiących egzemplarzach, z których:

- egzemplarz nr 1 przekazano Dyrektorowi jednostki kontrolowanej,
- egzemplarz nr 2 wraz z aktami kontroli pozostawiono w aktach Wydziału Polityki Społecznej LUW w Gorzowie Wlkp.

Kontrolujący:

INSPEKTOR WOJEWÓDZKI
w Wydziale Polityki Społecznej
Monika Mach

INSPEKTOR WOJEWÓDZKI
w Wydziale Polityki Społecznej
Wirginia Put-Sobania

Z up. WOJEWODY LUBUSKIEGO
Grażyna Jelska
Dyrektor
Wydziału Polityki Społecznej